

Landskap: *Halland* Upptecknat av: *Bror Jansson*
 Härad: *Stok* Adress: *Skottorp*
 Socken: *Knäred* Berättat av: *Amenda Persson*
 Uppteckningsår: *1941* Född år i *Knäred*

Uppteckningen rör *Älvorna* Sid 2.

Trullen i Rigens höjd -1-3.

Hur Knäred fått

sitt namn -1-6.

Bäckskärten -1-8.

Näcken -1-10.

*Näcken eller skogs-
vätt, som lånade*

hästar av bonden -1-13.

Skogsruan -1-15.

Skogsruans tvätt -1-16.

Goemisse -1-18.

Fäboden o van-

flickan -1-20.

H. G. 21.

Ulma k. 7

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 8046 : 1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Lägga sig i dagstills Ed. 22) H. G. 14
Uppringen -"- 23 Ulma k. 24
Maran -"- 24

⁴
Älvorna.

Älvorna vet jag ej så mycket om, men det var omöjligt vilklädda varelser, som i sommarkvällen trädde den en på en grön äng helt nära en vattenlag och enönnan människa fick då se dem. Den, som var född en söndag eller en helgdag, hade fått förmågan att se och höra övernaturliga väsen, och händelser, trädde det allmänt. Älvorna ansågs för att vara fredliga varelser, men man fick för ingen del bygga över deras boplatser, ty då hämnades de. Det är nu inte så gott att veta var de ha sin boplatser, men man trädde, att det var där det fanns rätt stora rundelar i jorden var deras boplatser och de kallades därför älvring.

Trallen på Rigens höjd.

7 Rigens-höjd, en rund backe på
Dymlings ägor i Knäred, nära stora lands-
vägen, hade jordom Trallen sin boplatz.
De voro mycket snälla och stoda alltid
på god fot med med folket där-
omkring. Då någon skulle slakta, fick
han mycket lätt låna kittlen av
dem. Man gick dit på kvällen, knacka-
de i hullen och bad så få låne
kittlen och på morgonen kunde folket
avhämta kittlarna. Nu den, som vid
slakt lånat någonting, ville de gärna
ha en korv eller en stycke kokt fläsk.
Varje julafton stod "Rigens-höjd" på
guldstötter. Trallen firade fest och ^(hade) så
gäst och fröligt därinne. Det har många
set för i tiden; men nu finns det

4
inga trau mera, sedan åsen slagit
ihjäl dem, säga de gamla. Sägner veta
offa berätta, ån trallen inte alltid
vara så fredliga, som de som bodde i
Rigens höjd, ty det berättas, ån en kyrk-
klocka från Knäred kyrka togs av Trallen
och kastades den i en å vänter om den.
Nu var gode råd dyra (om) hur de
skulle få sin klocka igen. Men en klok
man bodde, ån, om man uppfödde
en par tvilling kalvar endast med mjölk,
skulle de kunna ta' upp klockan igen.
Alltnag en par tvilling kalvar uppföd-
des och spändes med ett repp för kyrk-
klockan. Men när de komma till sjö-
kanten orkade de ej längre. Då ropade
en röst utifrån sjön: "Nå se kalven, hon
tydde" och om inte prigan, som passade

ACC. NR. M. 8046:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

halvorna, hade gett den ene av dem
vatten ibland mjölken. ^{här det lyckats.} Klockan för-
svann och har aldrig sedan kunnat fin-
nas.

Hur Knäud fåu sitt namn:

En gammal sägen, hur Knäud fåu sitt namn, berättar sålunda. När våra första kristna kyrkor skulle byggas, uppstod ibland tvist om var de skulle ligga. Så var också fallet i Knäud. De, som bodde söder om Lagan ville, att kyrkan skulle byggas där och Nordborna, som de andra kallades, ville ha den norr om Lagan. För att sluta tvisten kastade man en sten på en vagn dragen av ett par frillingoxar, så skulle de gå. Till de stannade själva. Där de stannade, skulle man bygga kyrkan. När då oxarna kommo till den plats, där Sorknens gamla kyrka låg, lade oxarna sig på knä båda två och där byggdes alltså Sorknens kyrka. Därav att oxarna knä-

7 —
iade fick socknen sitt namn Knäred.
De som bodde söder om Lagan måste
då ge med sig; men det gjorde de
inte gärna. Någon gammal man
spädde då, att kyrkan skulle resa ner
i Krakån, som rinner östra sidan om
den. Det är inte den enda gång kyrkan
är spädd att sjunka. För cirka 100 år
sedan skulle två systrar från Krakån
i Knäred stå brud samtidigt. Det skulle
vara i alltför stort artat med kyrkvigsel
och med silverbrudkrona. Men här fanns
ju bara en brudkrona i Knäred. Så blev
då den ena systern utan brudkrona,
ty de skulle vigas samtidigt. Då spädde
hon att kyrkan skulle sjunka. En del
trodde det där talet.

Bäckhästen

Bäckhästen kunde även uppehålla sig i vattnet, berättas det. En gång var det en del barn, som badade i en bäck. Rån som det var fingo var-
nen, som vora från en by i Knäred, se
en vacker häst nära sig. De beslöt
då att rida och köpa förden skull
allesammans upp på hästens rygg.
Han ville locka dem ner i vattnet
till sig, men då utbrast den siste i
raden, han tyckte nämligen, att det
såg konstigt ut, i "Kors: Kristi namn,
sådan lång rad!" Men så fort Kristi
namn nämndes, hade han ingen makt
med barnen. De pillade alla ner
på marken och av hästen såg de
inte ett spår.

ACC. N:R. M. 8046:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bäckahästen

9
I Trälskult i Knärd talade man
om att det fanns en bäckhäst. Han
hade även ett talesätt om denna
bäckhäst: "De skejs id leasom
Trälskulta häst."

Näcken

Den visen, som tras uppehålla sig i vattnet, är näcken och bäckhärten mycket ontalade. Men även sjöar brukade de gamla tala om.

Lärskilt näcken var det många, som hade hört. Han såg ofta på kvarnhyulet och spelade på sin fiol så pagra toner, än ingen människa mätlade ärladkomma någon-ting så vackert. Han lärde även ut sin konst, traddes det. En spelman, som ville bli undervisad av näcken, skulle ha sin fiol med sig vid möte med näcken, minns jag, tre torsdagsnätter i rad. Vad spelmannen skulle affra åt näcken, minns jag inte, men de gamla traddade

än spelmannen hade försvurit
sig åt onda makter, så det var ej
många, som ville ha näcken till
häromästare. Men det talades om
en som hette Bredal, som lärt spe-
la av näcken och än han även kun-
de spela "slues-tycket". Men denna
dans vågade han aldrig spela, ty
om han en gång börjat, kunde
han inte sluta upp igen och allt
vad, som fanns i närheten hoppade
och dansade. Och människorna som
deltog i dansen komma slutligen
än falla döda ned på marken. En-
da räddningen var än någon kom
in, som ej varit med från början
av dansen. Denne person kunde
med en kniv skära av fiststäng-

arna. Då bröts förtrallningen så
än säga och människorna vora
sig själva igen. Denna sägen om
nåken är förlagd till Åkraken
i Knäuds by.

En annan sägen om nåken
och som skulle ha hänt för en 80
år sedan berättas också. En ung
man från Åkraken hade varit
på dans till ställning i en by en
stykke därifrån. Då han fram på
natten ensam gick mot hemmet, fick
han höra nåken sitta och spela i
en bäck nära vägen. Han blev
hemmet rädd och efter detta gick
han aldrig på någon dans tillställ-
ning utan började i stället besöka
guds tjänsten om söndagarna.

Näcken eller skogsräet, som lånade hästar av bonden.

För cirka 100 år sedan skulle en flicka på en ställe gå efter hästarna i skogen. De vora nämligen släppta på bete där. Men hur hon letade, kunde hon inte finna dem; men just som hon gick där och kom till en gångfly, fick hon se en par gröna hästar och en grön vagn komma gående mitt igenom gångflyet, där står ingen vägen hästar eller kor kunde ge sig ut utan att riskera att sjunka.

Flickan begrep då, att det ej tönade sig att leta efter hästarna, ty antingen var det näcken, som alltid trädde ansågs för att vara grön till färgen eller också var det skogsräet, som

ACC. N:R. M. 8046:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

använt hästarna. Dagen efter kom
må hästarna själva hem svettiga
och varma, men alldeles oshadade
av äventyret.

14

Skogsnuvan

15

Skogsnuvan beskrives av de gamla som en mycket vacker kvinna och hon troddes skratta, prata och vilda i skogarnas snår och buskar. Hon försöker förvilla människorna, så att de inte hitta hem. En bonde i Dyrby i Knäred var en gång ute och gick men kunde inte hitta vägen hem. Han mötte då en gråtfull timmer och frågade henne hur mycket blocken var. Hon svarade då; "Blocken var 11, när jag var i Parken," en by ej långt från Dyrby. Men med det samma uppgav hon att hånkratt så hemskt. Då förstod mannen, att det var skogsnuvan han talat till och att det var hon

som hade förvillat honom, så att
han gick vilse. Han väntade mäs-
san om och sedan hittade han
hem.

Skogssnuans tvätt

Själv har jag inte sett skogssnuan
tvätta eller sett hennes tvätt heller,
men ett bevis för rågnen kan jag anföra.
För cirka 50 år sedan var det ett par
ungdomar, som såg en hel tvätt
hänga tränga i furorna i en skog
mellan Körsneka och Ekornahult.
Vi var en hel del ungdomar som
annandag jul. vara bjudna på jul-
kalas i Ekornahult och jag var själv
med i flocken. Just som vi gick,
högg en av flickorna tag i min
arm och då jag undrade vad det

var, svarade hon, ser du ingenting
märkvärdigt. Då jag som sant var
ingenting såg, sade hon heller inte vad
hon såg, ty det ansågs av de gamla
mycket farligt att tala om det un-
derliga de såu samma dag det hän-
de. Då kunde de bli mycket sjuka
av det. Senare då jag träffade henne,
talade hon om för mig, att hon såu
shagmuens två. Tvän en av gossar-
na hade såu samma sak. Alla vi
andra hade inte märkt något
ovanligt.

Gaenisse.

På en ställe i Snöstorp hade de gaenisse. När de en dag kört hem säd, hade de vid arbets slut på kvällen flere lass säd, som inte täcks av och lagts in i ladon. En person på gården sade: "Ska' vi inte tässa av säden och ta in den i ladon i kväll." Då man skulle börja med detta arbete, var arbetet redan utfört. På en bjälke inne i ladon såg man en tomte med röd luvva. Det var gaenisse, som utfört arbetet.

Goenisse.

På en gård i Björkared i
Knäred socken hade man goenisse.

Goenissen drog halm och lå till
bonden och detta tog han på slät-
ten, där de hade bättre om det än
i det magera Knäred. En gång så goe-
nisse, än hen tappat en "kladd". Bon-
den hörde efter det och det blev oer-
ton lass av "kladden", som goenisse
tappat vid "Åhla vege".

Fäherden och vafflickan.

Det var en gång en fäherd, som
vaktade kreaturen för alla byborna
i en by i Knäred. Det blev bra mellan
honon och en flicka, som vaktade
byns får. Då hon fick ett barn,
gömde de detta enligt sägnen intill
fornminnesgården i Ballalle bygget, i
bokshagen därintill, enligt en annan
uppgift hade de gömt barnet på
en plats intill gränsen mellan Halland
och Småland. Folk kunde höra hur
de talar i sina näverlurar till
varandra. "Bengla, Bengla barnet göter!
Ture Lure hör du det!" - "Hjälka kaen, flöd
, skaen, ge det till barnet det," svarade
modern tillbaka genom sin tula i
sin näverlur. I längden kunde

De emellertid inte sälja för trak-
tens folk, än de hade ett barn
tillsammans. Händelsen skulle ha äft-
rum på den tiden än en sådan
förbrytelse straffades med döden.
De blevo emellertid benådade, ty
det hade ju varit en lätt sak för
dem än döda det lilla barnet
och förmåna liket i skogen.

ACC. N:R. M. 8046:22.

Lägga sig i dagsljus.

Fröedagens afton skulle man lägga
sig i dagsljus. Gjorde man det, kunde
man vara säker på att bli färdig att
lägga sig i rättan tid sedan. En ta-
lesän var: "Lägga sig före afton och
ligga till Mikeli."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Myringen.

Myringen var en osalig ande, som hördes på nätterna, då han gick och jämrade sig så hemskt. Det troddes allmänt, att det var en människa, som blivit mördad och undengjord och att han så irrade klagande omkring, därför att han ej begravts i kristen vigd jord. Glade någon människa vågat tilltala honom, hade han kunnat berätta, var han fanns och i så fall sedan blivit begravd på kyrkogården. Det var givetvis ingen, som hade mod att tilltala myringen. Men sade, att det fanns en sådan myring vid Myrkeängen.

Maran.

Maran var en ansväsen, som människorna voro mycket rädda för. Hon kom insmygande om natten och lade sig på bröstet, så att de kunde knappast andas. De kunde inte heller vakna, så länge som maran hade dem i sin våld; men när de sent omsider vaknade, badade de gärna i svett, vilket givetvis var mycket obehagligt.

En säkerhet medel mot maran var att sätta träskor eller skor, vilket man nu hade på sig, med hätarna mot sängen, då man lade sig.